

LA LLUNA DE LOTUS

Art i poesia de la monja budista
Ōtagaki Rengetsu (1791-1875)

Presentació	5
Cronologia vital d'Ōtagaki Rengetsu	10
Rengetsu, poeta	12
Rengetsu, cal·lígrafa	18
Rengetsu, ceramista	22
Rengetsu i l'art com a pràctica espiritual	28
La natura	31

Tomioka Tessai,
Retrat pòstum d'Ōtagaki Rengetsu (detall).
Pintura sobre paper, 33,3 x 63,5 cm.
Collecció particular.

Rengetsu és representada escrivint un poema en un tanzaku i vora a un torn de ceràmica, amb una tetera i una tassa fets a mà al costat.

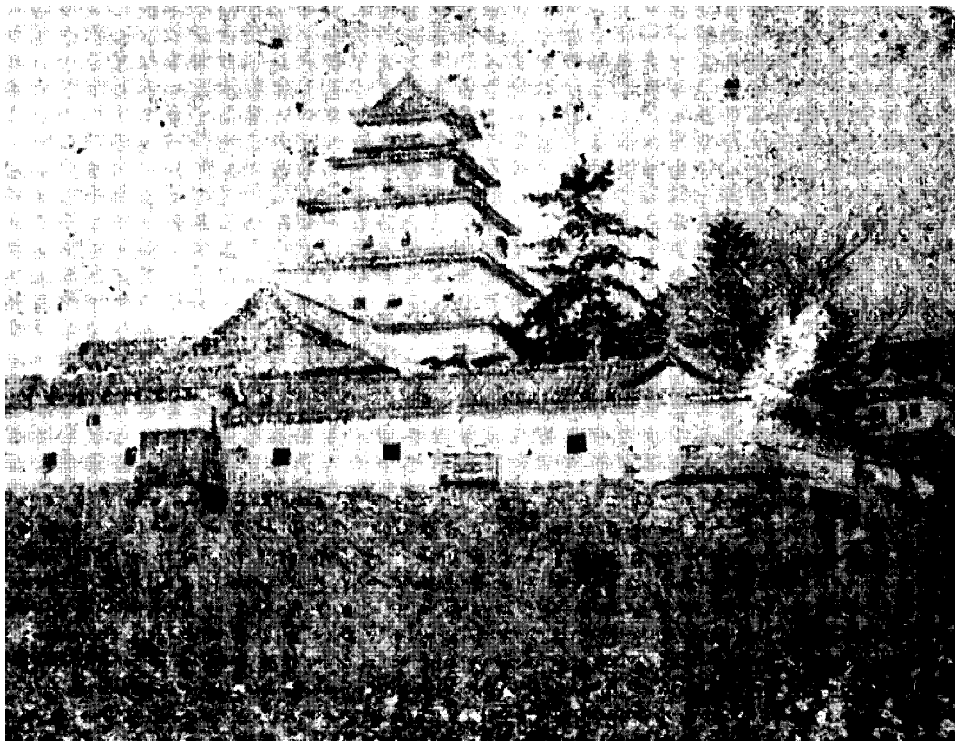
Ōtagaki Rengetsu, monja budista, mestra d'arts marcial, poeta, callígrafa, ceramista i pintora, és segurament una de les dones amb més talent creatiu del Japó del segle XIX. Adoptada en néixer l'any 1791, i batejada amb el nom de Nobu, va tenir una sòlida formació en el camp de les arts i una joventut marcada pel patiment familiar. Així, després de viure la tràgica pèrdua dels seus dos marits i de cinc fills, als 33 anys va renunciar a la vida secular per abraçar plenament el budisme. Va ser aleshores quan va adoptar el nom de Rengetsu, literalment 'Lluna de Lotus', per viure la impermanència del món des de l'espiritualitat i l'experiència artística.

Rengetsu va començar a fer i a vendre ceràmiques, on hi afegia el seus propis poemes *waka*, a fi de tenir mitjans per a una vida autònoma. Va ser, però, a partir de la dècada del 1850, i durant els últims 25 anys de la seva vida, quan Rengetsu va produir desenes de milers de peces fins a formar un ingent corpus artístic de ceràmiques, calligrafies, pintures i treballs fets en col·laboració amb artistes del seu temps. Gràcies a la col·laboració amb la col·lecció NAEJ, aquesta exposició presenta per primera vegada a la ciutat i al país la vida i l'obra extraordinària d'una gran poeta i artista de Kyoto, un exemple de com l'art i la mirada poètica poden esdevenir un sospir i, alhora, un revulsiu en la lluita i el gaudi d'una vida efímera.

CRONOLOGIA VITAL D'ŌTAGAKI RENGETSU¹

L'impressionant castell Kameyama (Kameoka)
abans de ser destruït el 1868.

1791

Neix el vuitè dia del primer mes del 1791 a Kyoto, al barri de plaer de Sanbogi. Va ser, probablement, filla d'una *geiko* (*geisha*) i de Shinshichirō Yoshikiyo (1767-1798), setè cap del clan Tōdō de la província d'Iga. Pocs dies després, és adoptada per Ōtagaki Teruhisa i la seva esposa Nawa, els quals la bategen amb el nom de Nobu.

1791– 1798

La petita Nobu comença a formar-se en el camp de la literatura i la poesia. Alhora, el pare, oficial laic del temple de Chion-in, li proporciona nocions bàsiques de *jūjutsu* i l'ús de l'espasa. Sent encara una nena, també la forma en la pràctica del joc de go.

1798

Nobu, als 8 anys, és enviada a treballar al servei del castell de Kameyama (Kameoka), prop de Kyoto. Allà és on rebrà l'educació pròpia de la classe samurai. Durant nou anys, es forma en les arts marcial, així com en la pràctica de la calligrafia, la literatura, la poesia, la cerimònia del te, l'arranjament de flors, la dansa i l'art de cosir.

1803

Moren el germanastre, de 21 anys, i la mare adoptiva, de 44 anys.

1807

Nobu completa la formació i la pràctica al castell de Kameyama i retorna al temple de Chion-in, on viu i treballa el pare. Poc després, celebra les seves noces amb Mochihisa, fill adoptat de la família Ōtagaki.

1808

A l'octubre, Nobu i Mochihisa tenen el seu primer fill, que mor abans d'arribar al mes de vida.

1812

Nobu i Mochihisa tenen la primera filla, que mor en néixer.

1815

Al juny, Nobu veu néixer la segona filla, que també mor pocs dies després. Poc temps després, Nobu se separa de Mochihisa, acusat de ser mal marit i malgastar el temps bevent, jugant i perseguint altres dones. A més, Mochihisa estava quasi permanentment malalt, eludint així les seves funcions al temple. L'agost d'aquell mateix any, el malaltís Mochihisa mor.

1819

Als 29 anys, Nobu es casa per segona vegada. Celebra les noces amb Ishikawa Jūjirō, adoptat per la família Ōtagaki amb el nom de Hisatoshi. A finals d'any, neix la tercera filla de Nobu: Chigyoku.

¹ Totes les edats indicades a la cronologia mantenen l'estil japonès, que considera que, en néixer, la persona té un any, de manera que s'afegeix, així, un any al càlcul d'edat occidental. Atès que les diverses cronologies de la vida de Rengetsu difereixen en certs detalls, gran part de les dades que proporcionem aquí sobre llocs i datacions són aproximades.

1823	Sembla que Nobu i Hisatoshi eren feliços, però el marit mor de malaltia el 29 de juny. La nit anterior, Nobu va afaitar-se el cap i va renunciar al món secular. Dos mesos després, Nobu fa els vots formalment com a monja budista i adopta el nom de Rengetsu, “Lluna de Lotus”. Al mateix temps, Teruhisa, el seu pare adoptiu, esdevé monjo amb el nom de Saishin. Rengetsu, juntament amb el pare Saishin i amb la filla Chigyoku, es retira a Makuzu-an, un subtemple del gran complex budista de Chion-in. És possible que allà neixi un segon fill de Rengetsu, de nom Jomu, concebut abans de la mort del marit.	1863	Sempre a Kyoto, als 73 anys, es muda a Nishigamo, on es creu que va viure amb la família dels grangers Yoshida. Yasu, una de les filles, comença a ajudar a Rengetsu a fer ceràmica. Ajudarà a Rengetsu la resta de la vida.
1825	Chigyoku, la tercera filla de Rengetsu, mor a l'edat de 7 anys.	1865	Als 75, Rengetsu s'estableix de manera definitiva al temple Jinkō-in, a l'extrem nord de la ciutat imperial, i viu en una casa de te situada dins del recinte dels jardins del temple, restaurat pel sacerdot Wada Gesshin. Gesshin, anomenat Gozan, havia estat pintor professional de renom i, en morir la seva esposa, es va ordenar com a monjo budista de la secta Shingon.
1827	Jomu, segon fill de Rengetsu, mor a l'edat de 5 anys.		Rengetsu esdevé practicant del budisme esotèric japonès, alhora que es converteix en col·laboradora habitual de Gesshin, afegint inscripcions poètiques a les pintures de Gesshin. A més de continuar escrivint poesia i fent ceràmica, també col·labora amb nombrosos artistes de la ciutat, com els pintors Reizei Tamechika, Shiokawa Bunrin, Nakajima Raishō, Mori Kansai i Kishi Chikudō, i ceramistes com Kuroda Kōryō i Raku Keinyū.
1832	Al mes d'agost, mor Saishin, el pare de Rengetsu. Amb 42 anys, Rengetsu es queda completament sola. Decideix abandonar Makuzu-an per buscar algun mitjà de vida. Es trasllada al districte d'Okazaki, a Kyoto, i viu en cabanes improvisades a tocar de terrenys dels santuaris, i allà comença a guanyar-se la vida fent ceràmiques. Des de mitjans dels anys quaranta fins a finals dels cinquanta no tenim més notícies de la vida de Rengetsu. Tanmateix, són uns anys interessants ja que és ara quan aprèn a fer ceràmica i comença a pintar, alhora que perfecciona els seus poemes, la pràctica calligràfica i entra en contacte amb els cercles d'artistes, escriptors, activistes polítics i el món intel·lectual contemporani de Kyoto. És ara quan comença una activitat creativa ingent que la durà a produir milers de peces acompanyades dels seus propis poemes.	1868	Es considera que els anys més productius de la vida de Rengetsu són els que viu a Jinkō-in, especialment pels volts de l'any 1868, ja que una gran quantitat de peces van ser signades “als 77 anys d'edat”. Rengetsu utilitza els guanys de la seva feina per participar en moltes iniciatives caritatives, sobretot en temps de fam, i al Japó serà recordada per la seva intervenció durant la guerra civil de Boshin (1868), quan es diu que va aturar un atac ferotge del general Saigō Takamori a Edo i al castell del shōgun amb un bell poema: <i>Tan els qui lluiten com els qui són vençuts de cor tots som consembants habitants del mateix terror noble.</i>
1851	Als 61 anys, Rengetsu passa l'estiu retirada al temple Daibutsu (Hōkō-ji) per estudiar la poesia d'Ozawa Roan. Poc després, torna a viure a Okazaki, o als seus voltants, fins l'any 1856.		
1856	Als 66 anys, convidada per l'excèntric abat Hara Tanzan, Rengetsu es trasllada a Shinshōji, un temple del budisme zen recentment restaurat a la zona de Kita-Shirakawa (Kyoto). El jove pintor Tomioka Tessai es trasllada a Shinshōji per cuidar-la i ajudar en l'elaboració de ceràmica. Al cap d'un període de temps incert, però, Rengetsu es trasllada a Shogon-in.	1875	Rengetsu mor al temple Jinkō-in el 10 de desembre, a l'edat de 85 anys, i és enterrada al cementiri de Saihō-ji, sota un cirerer plantat pel pintor Tessai.

El castell de Kameyama ja no existeix, però es conserva aquest altre castell germà, a Iga, al domini d'on era natural el pare de Nobu. El castell d'Iga-Ueno va ser restaurat el 1935.

Santuari d'Okazaki. Entre l'edat de 40 i 50 anys, Rengetsu viu en petites cabanes a prop de santuaris modestos com aquest, situats a l'àrea d'Okazaki, a Kyoto.

Rengetsu va passar l'última dècada de la seva vida en una modesta cabana situada dins del recinte del temple Jinkō-in, a Kyoto.

La làpida de Rengetsu, situada sota un cirerer plantat per Tomioka Tessai.

RENGETSU, POETA

L'obra poètica de Rengetsu es fonamenta en un extens corpus de poesia *waka*, poemes que segueixen el patró de trenta una síl·labes, estructurades seguint la cadència 5-7-5-7-7. Els poemes *waka* tenen una llarga història al Japó, la composició dels quals requereix una educació literària sòlida ja que el que els caracteritza és tant l'ús d'una gramàtica complexa com les al·lusions literàries i històriques. Les paraules escollides i les frases construïdes tenen moltes maneres de ser interpretades i, des d'aquest punt de vista, la seva interpretació, i traducció, depèn del context, de l'estat d'ànim, dels sentiments expressats, de subtils i de la manera com es relacionen tots els elements del poema.

La formació de Rengetsu a la vora del seu pare adoptiu i al castell de Kameyama, i la lectura assídua de poesia tant antiga com també moderna, d'autors com Ozawa Roan, Kagawa Kageki i Mutoke Yoshika, van establir les bases d'una obra poètica original i personal. Els poemes de Rengetsu utilitzen un vocabulari i una estructura senzilla per

cantar les emocions humanes a través de la vida quotidiana i el gaudi de la natura. Alhora, es caracteritzen per una mirada que evoca tant la impermanència de l'existència, com l'alegria o la tristesa emmirallades en la lluna plena, els arbres florits o el cant dels ocells. Kyoto, la ciutat de Rengetsu, amb les seves festes, jardins, costums i santuaris, va ser un altre tema destacat dels poemes. La poesia no va ser només una afició sinó que va esdevenir part integrant de la vida de Rengetsu, i un element essencial de la seva expressió artística.

No va ser fins l'any 1868, a l'edat de 78 anys, que es van començar a publicar alguns dels seus poemes, inicialment amb l'obra *Rengetsu Shikibui nijo waka shū*, en la qual poemes de Rengetsu compartien espai amb altres de Takabatake Shikibu, seguida, el 1870, de *Ama no Karuma*, edició que recopilava 310 poemes de Rengetsu. En total, però, hi ha uns 900 *waka* recollits en diverses edicions de la poesia de Rengetsu, principalment al volum *Zōho Rengetsu-ni zenshū* (1980).

Aquest és un dels poemes més coneguts de Rengetsu. Narra com en una ocasió en què Rengetsu viatjava durant la temporada en què floreixen els cirerers va demanar allotjament a una fonda. Malgrat la seva edat avançada, com que no tenia prou diners per pagar l'estada no la van acceptar. Va ser aleshores que, a la llum de la lluna i les flors de cirerer, va compondre aquest poema.

Rengetsu va escriure el poema tant en *tanzaku* i en fulls de paper com també el va calligrafiar en pintures, on sovint apareix acompanyant la lluna, velada entre els núvols i darrere d'una branca de cirerer florida. En aquesta pintura, la petita signatura situada al costat inferior esquerre suggereix que està sota la lluna, mirant cap al cel. Rengetsu també va inscriure el poema a les seves ceràmiques, com és el cas d'aquest petit bol de te (*chawan*) marró, íntim i sense pretensions. Les marques dels dits de Rengetsu a l'argila són ben visibles.

Al meu estatge
altre conhort no hi trobo
sinó el que em donen
una lluna emboirada
i aquests arbres en flor.
Rengetsu, 77 anys

や
お 人ど
ぼなか
花ろさつさ
の月けらぬ
下よにさ
ぶのをを
し

蓮
月
七
十
七
才

Yado kasanu
hito no tsurasa o
nasake ni te
oborotsuki yo no
hana no shita bushi
Rengetsu nana-ju-nana sai

RENGETSU, CAL·LÍGRAFA

Ōtagaki Rengetsu és considerada una de les dones cal·lígrafes més destacades de la història de l'art del Japó, especialment per l'expressivitat, la personalitat, la sensibilitat, la netedat, la proporció i la perfecció compositiva que demostra el seu traç.

Bona part dels poemes de Rengetsu estan escrits en *tanzaku*. Els *tanzaku*, coneguts ja al segle XV, eren principalment papers de forma allargada (61 x 6,1 cm) i decorats amb colors que podien anar des d'un subtil canvi de to fins a la inclusió de dissenys originals i creatius a fi d'acompanyar l'escriptura de poemes *waka* (5-7-5-7-7) en dues línies verticals, calligrafiats de dalt a baix i de dreta a esquerra. Es creu que, al llarg de la seva vida, Rengetsu va escriure més de 20.000 *tanzaku*; tothom qui la visitava s'enduïa,

almenys, un *tanzaku*, fos comprat o com a regal per haver adquirit alguna ceràmica. Molts d'aquests van ser posteriorment muntats en rotlles verticals a fi de poder ser penjats i mostrats al *toko-no-ma*. La confecció d'aquests rotlles (*hyōgu*) era una habilitat que requeria tant un bon mestratge com sensibilitat estètica.

Un dels elements que fan més atractiva l'obra poètica de Rengetsu és precisament l'ús d'una calligrafia fluida i exquisida, capaç de ser expressada sobre superfícies diverses. Tenint en compte el valor artístic que històricament el Japó sempre ha donat a l'art de la calligrafia, Rengetsu considerava que els seus poemes calligrafiats eren també un complement estètic destacat tant per a ceràmiques com per a pintures.

Aquí s'amaguen
els rossinyols que estimo?
m'agradaria veure'ls
a les flors de les pruneres
que envolten casa meva.
Rengetsu

垣
梅
鶯
うめ
つま
咲か
こも
む庵
のと
ゆか
しき
蓮
月

Kakiume
Uguisu no
tsuma ya komoru to
yukashiki wa
ume saki kakomu
io no yaegaki
Rengetsu

RENGETSU CERAMISTA

Malgrat no ser ceramista de professió, Rengetsu va crear un vast corpus de milers de ceràmiques sorgides d'una pràctica iniciada probablement a la dècada del 1830 a Awataguchi, el principal districte de ceramistes de Kyoto. Allà va poder observar, conèixer i aprendre els rudiments de l'art de la ceràmica. Alhora, per fer més atractives les seves ceràmiques, a fi de poder-les vendre i així guanyar-se la vida, va decidir començar a decorar-les amb poemes propis, calligrafiats o incisos a les superfícies de bols, plats, teteres, encensers i tota mena d'objectes diversos de vida quotidiana, així com per a la pràctica de les cerimònies *cha-no-yu* i de *sencha*. La mateixa Rengetsu va anotar a la seva autobiografia: "La meua ceràmica estava mal elaborada, feta sense habilitat, però cada peça era única".

Va escriure, també:

*Quan porto a vendre
les meves peces bastes
que soles semblen
allà a la parada
dels encants de la vida!*

La ceràmica sense pretensions ni artifici de Rengetsu, generalment coneguda com a *Rengetsu-yaki*, va generar una gran atracció entre els habitants de Kyoto i va esdevenir popular, fins al punt de convertir-se en el principal recurs per a la resta de la seva vida. D'aquesta manera, durant les dècades següents, Rengetsu va anar millorant la seva tècnica mantenint sempre un esperit auster, amb esmalt o sense, sovint amb formes irregulars i amb les empremtes o marques del seu treball manual, artesanal. Aviat, a mesura que la demanda de ceràmiques de Rengetsu va anar en augment, diversos ceramistes van començar a fer-ne imitacions. Rengetsu mai no es va sentir molesta per l'èxit dels imitadors del seu estil, ans al contrari, sovint els va ajudar i va col·laborar amb ells inscrivint els seus poemes en ceràmiques fetes per altres mans.

Per a Rengetsu la pràctica de la ceràmica es va anar convertint, també, en una pràctica religiosa:

*Des de trenc d'alba
pasto el fang i el modelo;
en caure el dia
dono gràcies a Buda.
No em cal pensar en res més.*

En efecte, Rengetsu no oficiava i vivia molt més com una artesana que com una monja, alhora que la ceràmica va esdevenir, com la poesia, la seva vocació, i una manera personal i íntima de pregar.

Les *kyūsu* (o *kibisho*) són un tipus de teteres introduïdes des de la Xina i que es van popularitzar al Japó del segle XVIII. Atès que el cultiu, la collita, el torrat i el consum de te són un tret destacat de la cultura japonesa, les *kyūsu* van esdevenir una part integral de la vida quotidiana, fins al punt que actualment pràcticament totes les llars japoneses tenen una tetera *kyūsu*.

Les *kyūsu* van ser el primer utensili i el més important entre els que Rengetsu va aprendre a crear; tant és així que vora la meitat de la seva producció total de ceràmiques van ser *kyūsu* de construcció senzilla. Aquest exemple és una mostra típica de les teteres de mànec lateral *yokote kyūsu* de Rengetsu, la forma més comuna. Va ser feta amb argila marró econòmica, sense esmaltar,

amb una tira d'argila per a la nansa de la tapa i amb un poema incís que es desenvolupa a la superfície exterior del recipient. Quan la signatura de Rengetsu apareix dins la tapa, com en aquest cas, és un signe que tota la peça va ser feta per ella, sense l'ajut de motlles i sense la intervenció d'altres persones o terrissaires.

L'*uguisu* (rossinyol japonès) és un ocell petit i tímid que comença a cantar quan arriba la primavera. El seu crit distintiu sona com si digués *hokke-kyō*, el títol japonès del Sutra del Lotus Sutra. En l'art i la poesia japonesa, l'*uguisu* sol estar acompanyat de les flors de prunera, si bé, en aquest poema, Rengetsu el va emparellar amb un salze incipient.

Sota el desmai,
van lliscant les aigües;
per entre l'ombra
també flueix la veu
del rossinyol
que diu la primavera.
Rengetsu

青柳の
下行水に
かげミえて
こえもながる々
春の鶯
蓮月

Aoyagi no
shita yuku mizuni
kage miete
koe mo nagaruru
haru no uguisu
Rengetsu

Aquest braser, *ryōro*, és testimoni d'una de les tantes tipologies que Rengetsu va crear en ceràmica al llarg de la seva vida. En el si de la cerimònia del te *sencha*, els *ryōro* eren brasers de forma cilíndrica amb una cavitat per posar carbó i pensats per escalfar l'aigua d'una tetera, que se situava a la part superior. Si bé generalment els *ryōro*

tenien formes acuradament treballades i es decoraven amb motius de colors vius, aquest *ryōro* modelat per Rengetsu es caracteritza per l'acabat rude i aparentment poc atractiu que contrasta amb l'elegància i la delicadesa de la calligrafia del poema.

En la nit llarga
udols de guineu fondos;
de matinada
damunt la neu marcadets
només hi ha les petjades.
Rengetsu, 77 anys

よもすがら
鳴しきつねの
あとならで
くまこそなかれ
雪のやまざと
蓮月七十七才

Yomosugara
nakishi kitsune no
ato nara de
kuma koso nakare
yuki no yamazato
Rengetsu
nana-ju-nana-sai

Rengetsu va fer aquest bol de te els darrers mesos de la seva vida. Els anys més productius com a ceramista, quant al volum de peces, se situen a la dècada del 1860, als 70 anys. A l'edat de 80, en canvi, Rengetsu treballava amb més lentitud produint ceràmiques com aquesta, sense preten-

sions ni artifici, però d'una gran puresa, acompanyades de la seva calligrafia segura i atrevida. El poema, un dels seus preferits, fa referència a una vida acomplerta; podria haver estat, perfectament, una de les seves últimes peces.

En el món nostre
hi ha qui ben madura
com l'albergínia;
quin goig més agradable
un mateix així fer-ho!
85 años, Rengetsu

世の中に
ミのなりいで々
思ふこと
なすハめでたき
ためし也けり
とし八十五
蓮月

Yo no naka ni
mi no nari idete
omou koto
nasu wa medetaki
tameshi nari keri
toshi hachi-ju-go
Rengetsu

La beguda més estimada per la cultura japonesa després del te és el sake, el vi d'arròs, el qual, si bé no disposa d'un ritual tan complex i elaborat com el de la cerimònia del te, també té una etiqueta de beguda associada a dos únics utensilis: les tasses (o-choko) i el flascó per al sake (tokkuri). Aquest tokkuri també va ser fet per Rengetsu al final de la seva vida, als 85 anys.

La forma irregular i la superfície tosca i sense esmalt contrasten amb la tassa de te refinada que Rengetsu va fer amb poc

Les mans ajuntades
per beure un glop del nèctar
de vida eterna;
del crisantem la rosada
diuen que ens torna joves!
Rengestu, 85 anys

temps de diferència. Rengetsu aprofitava el material que tenia disponible i creava en funció del seu estat d'ànim, físic i espiritual. En aquest cas, la gerra degué ser modelada a la tardor, en temps de crisantems. A l'Àsia oriental, el novè dia del novè mes, s'elabora un vi especial amb flors de crisantem aconseguint una preparació que es creia bona per curar diverses malalties i per gaudir d'una vida llarga i sana.

たなごを
うけてまつ間も
ちよやへん
のめバ若ゆと
きくの下つゆ
蓮月とし八十五

Tana soko o
ukete matsuma mo
chiyo yahren
nomeba waka hi to
kiku no shita tsuyu
Rengetsu
toshi hachi-ju-go

RENGETSU, I L'ART COM A PRÀCTICA ESPIRITUAL

Als últims anys de la seva vida, Rengetsu va escriure una breu autobiografia on, després de mencionar la pèrdua de les persones estimades, va afegir aquest poema:

*Com n'és d'efímer
aquest món tan ombrívol,
dins meu ho sento
perquè sóc ben bé l'única
que s'ha quedat enrera.*

Tot i que, en molts aspectes, el budisme zen i el budisme Jōdo són diametralment oposats, en tots dos casos reclamen que els actes de la vida diària es duguin a terme amb plena consciència i amb reverència. En aquest sentit, Rengetsu va entendre la pràctica de la ceràmica com una manera d'acostar-se al missatge de Buda, un mitjà per difondre les ensenyances del budisme i, alhora, com una manera de resar i de meditar. Igualment, influïda per la visió del budisme tântric shingon, Rengetsu entenia que l'art, tant pel que fa a la creació com a l'observació i l'apreciació, també podia ser una pràctica religiosa vàlida per ajudar a assolir la buditat.

Més enllà de la ceràmica, l'art de la calligrafia i la composició poètica, Rengetsu també va fer algunes pintures sobre paper. En aquests casos, es tractava de pintures pensades per acompanyar i il·lustrar algun dels seus poemes calligrafiats. L'estil d'aquestes pintures, après de manera *amateur*, s'acostava al dels artistes de l'escola Shijō de Kyoto i es caracteritzava per composicions simples que representaven objectes de la vida quotidiana, tot i que de vegades va pintar escenes més complexes. Més sovint, en canvi, Rengetsu va col·laborar amb artistes professionals creant obres de gran sensibilitat i qualitat, principalment amb pintors de Kyoto. En aquest sentit, destaca la col·laboració artística de Rengetsu amb Gesshin.

Gesshin era un pintor professional que s'havia convertit en monjo de l'escola Shingon, després d'experimentar la il·luminació en observar la lluna plena de tardor. Si tenim en compte que Rengetsu va viure els últims deu anys de la seva vida al temple de Gesshin, es pot suposar que tots dos van practicar la meditació esotèrica i van celebrar rituals Shingon de manera conjunta.

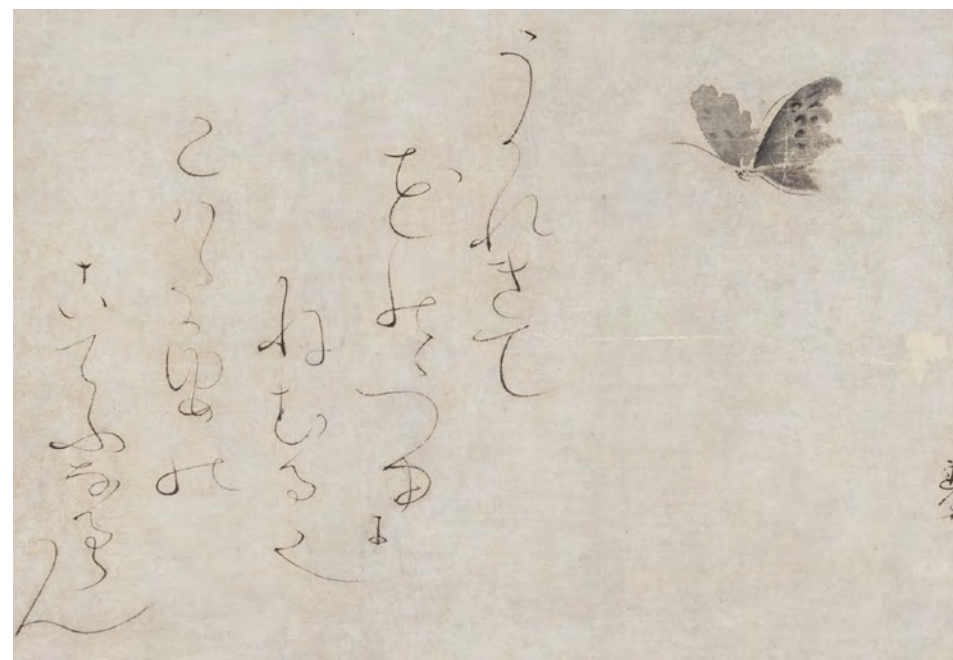
Rengetsu va compondre el poema pensant en el famós somni del savi xinès Zhuangzi: "Soc un home somiant que soc una papallona o una papallona somiant que

soc un home?". La calligrafia flueix sobre el paper i la signatura de Rengetsu, a l'extrem dret, sembla que voli com una papallona somiadora.

*Enmig les prades
totes flors i rosada
jo m'endormisco;
qui és el qui somia
aquesta papallona?
Rengetsu*

うかれきて
花のゝ露に
ねむり也
こはたがゆめの
こてふなるらん
蓮月

Ukarekite
hana no no tsuyu ni
nemuru nari
ko wa taga yume no
kotefu naruran
Rengetsu

Pintura de Gesshin representant el parinirvana acompanyada d'un poema de Rengetsu. El tema representat, el Buda històric Shakyamuni alliberant-se del samsara i assolint la realització perfecta, és un tema universal del budisme. Com en aquesta versió pintada amb tinta xinesa per Gesshin, sovint es representa Buda ajagut, amb un lleuger somriure i envoltat d'éssers dels regnes celestial, humà i animal.

Gesshin signa l'obra amb el seu nom sànscrit Aji (Ah), terme que significa 'no nascut', és a dir, la naturalesa no nascuda de l'existència que transcendeix la vida i la mort. Alhora, l'escena apareix inscrita dins d'un *ensō*, un cercle que representa la vida i que aproxima l'obra a la tradició del budisme zen, al mateix temps que les dues línies de calligrafia de Rengetsu, als extrems de la composició, emmarquen la pintura.

Tres mil anys porta
el resplandor de l'alba
sense apagar-se;
dels senyals de clemència
me n'amaro les mànigues
81 anys, Rengetsu

Aji [nom sànscrit de Gesshin]

みちとせの
のちもひかりは
有明の
つきぬなごり
にぬるゝそで可那
八十一蓮月
阿字

Michitose no
nochi mo hikari wa
ariake no
tsuki nu nagori ni
nururu sode kana
hachi-ju-ichi Rengetsu

Rengetsu estava fascinada per la lluna, especialment per la lluna plena de tardor, talment com si fos una història d'amor. Aquest poema, un dels seus preferits, canta com la poeta i la lluna van tornar a dormir juntes. La calligrafia rítmica, acuradament situada a la composició, és obra de Rengetsu, mentre que la representació de la lluna va ser feta per Gesshin, convertit en monjo de l'escola Shingon després d'experimentar la

il·luminació en veure la lluna plena. El gran segell de Gesshin, a l'extrem superior dret, va acompanyat de la síl·laba mística "Ah" en escriptura siddham (sànscrit), fent que aquesta obra pugui ser també interpretada com una pintura tântrica, en el context del budisme shingon. En última instància, la lluna esdevé en aquesta pintura un símbol transcendent i religiós, tant per a la poeta com per al pintor.

Aquí a Naniwa
boira entre les ones,
al fons del fons arriba;
ni sóc capaç de veure
la lluna emboirada.
Rengetsu, 77 anys

Ah [nom i Segell budista de Gesshin]

なにはえや
霞もなミも
そこはかと
わかで更ゆく
お月ろよの月
蓮月七十七才

Naniwae ya
kasumi no nami mo
sokohaka to
waka de fuke yuku
oboroyo no tsuki
Rengetsu nan-ju-nana sai

Amb aquesta pintura, Rengetsu va retratar amb tot detall la cabana on vivia. Sembla que el vent bufi amb força tot xocant contra els pins i la mampara de bambú que protegeix l'accés a la casa. Rengetsu sovint escrivia els seus poemes *waka* mantenint la

divisió de línies amb l'esquema de 5-7-5-7-7 caràcters. En aquest cas, però, el poema apareix calligrafiat en només dues columnes rectes i imponents, apropiades per a un vers sobre els arbres.

A la muntanya
al so de la pineda
prou t'hi acostumes;
però quan el vent no bufa
la solitud arriba.
Rengetsu, 77 anys

Yamazato wa
matsu no koe nomi
kiki narete
kaze fukanu hi wa
sabushi kari keri
Rengetsu nana-ju-nana-sai

やまざとハ
松の聲のミ
きゝなれて
かせふかぬ日ハ
さぶしかりけり
蓮月七十七才

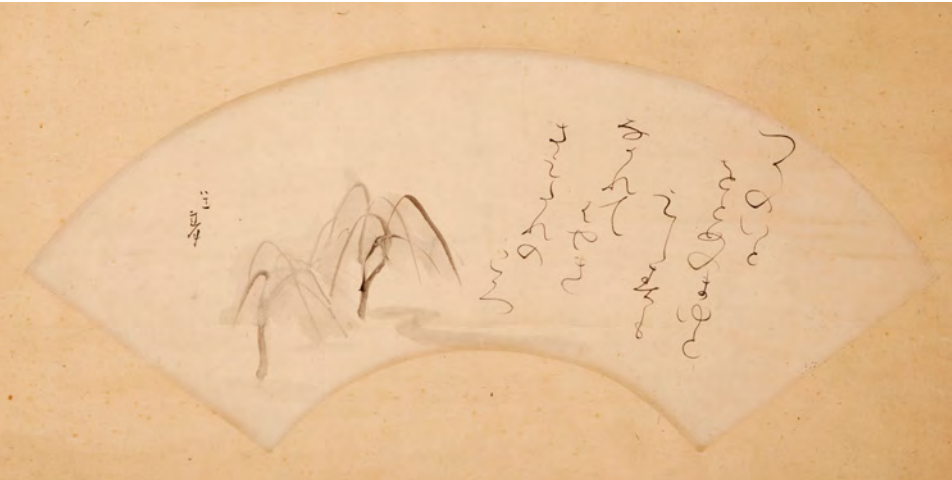
El paper en forma de ventall és un mitjà popular per a l'art de la cal·ligrafia i la pintura. En aquest cas, aquesta obra de Rengetsu esdevé gairebé un exemple de *zenga* (pintura del budisme zen) on

l'essència dels salzes és captada amb el mínim de pinzellades. La cal·ligrafia del poema mostra un traç lleuger, i les línies dels caràcters semblen fondre's amb les branques dels salzes

Brancs de desmai
com pestanyes de jove
o com les llinyes;
s'enfuig la primavera,
plou quan l'estiu comença.
81 anys
Rengetsu

つりのいと
をとめのまゆと
ミシ春も
ながれてはやき
さミだれのごろ
八十一
蓮月

Tsuri no ito
otome no mayu to
mishiharu mo
nagarete hayaki
samidare no goro
hachi-ju-ichi
Rengetsu

LA NATURA

Havent perdut dos marits i tots els seus fills a l'edat de 42 anys, Rengetsu coneixia bé la impermanència i la qualitat efímera de la vida. Es diu que guardava totes les seves pertinences en una sola caixa, a punt per partir en qualsevol instant i preparada per establir-se a qualsevol lloc. Coneixedora d'aquesta realitat, tot sovint va trobar

en la contemplació de la natura l'alleujament als seus neguits. I és que la natura, la lluna, el bambú, els cirerers i les pruneres florides, les fulles rogenques de tardor o bé el cant dels ocells, van esdevenir un espai tant d'evasió com de reflexió, i molt sovint va convertir-se en el punt de partida dels poemes i les obres de Rengetsu.

Cirerers florits (*sakura*) al temple Jinkō-in.

Togano'o és un districte situat a l'oest de la ciutat de Kyoto famós per les fulles d'auró rogenç de la tardor. Allà hi neixen les capçaleres del riu Kyotaki i és un indret poblat amb diversos santuaris i temples impor-

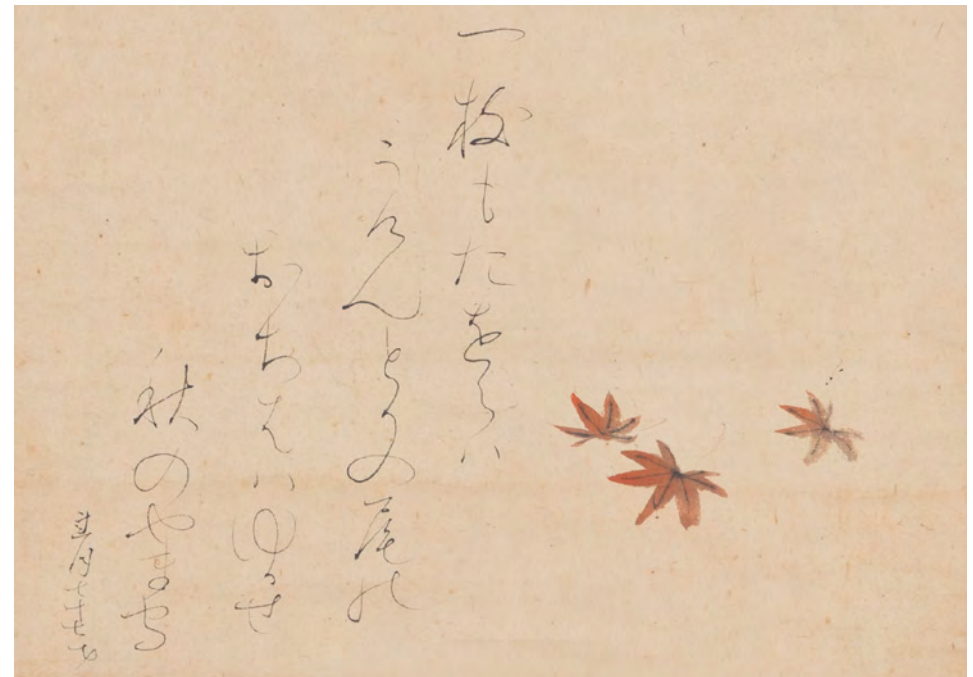
tants que s'amaguen entre la frondositat de les muntanyes. És així que històricament Togano'o s'ha considerat un lloc sagrat protegit pels esperits de la muntanya.

*Sé que és pecar tocar
sols una branca
de cap arbre a Togano
però deixeu-me,
oh déus dels monts d'autumne,
tocar fulles caigudes.
Rengetsu, 77 anys*

一枝も
たをらばうけん
とがの尾の
おちばハゆるせ
秋のやま守
蓮月
七十七才

Hito eda mo
taoraba uken
Togano'o no
ochiba ha yuruse
aki no yama mori
Rengetsu
nana-ju-nana sai

Pintura de fulles rogenques d'auró (*momiji*) a la tardor a Togano'o.

El bambú ha estat històricament un dels temes preferits de la pintura de l'Àsia oriental. És una planta ideal, els seus brots són deliciosos per menjar i, quan creix, ho fa de manera bella i esvelta. La flexibilitat i l'extraordinària resistència fan d'ella

una planta amb múltiples funcions i l'han convertit sovint en metàfora d'actitud vital recta i inviolable. En aquest cas, la imatge del bambú va acompanyada d'un poema de Rengetsu.

*De dret als núvols
el bambú a la finestra
de dia en dia
s'espiga node a node,
quina bona ventura!
74 anys, Rengetsu*

ちよこもる
まどの呉竹
日にそえて
うれしきふしの
かずやかぞへん
七十四蓮月

Chiyo komoru
mado no kuretake
hi ni soete
ureshiki fushi no
kazu ya kazo en
Nana-ju-yon Rengetsu

Idea i producció: Reial Monestir de Santa Maria de Pedralbes. Institut de Cultura de Barcelona. Ajuntament de Barcelona	
Direcció: Anna Castellano-Tresserra	
Comissariat: Ricard Bru i John Stevens	Revisió lingüística dels textos: Linguaserve Internacionalizació de Servicios, SA
Prestador: NAEJ Collection	Traducció dels textos: Linguaserve Internacionalizació de Servicios, SA
Coordinació de l'exposició: Nordest Museum and Exhibit Services, SL	Traducció dels poemes: John Stevens (anglès) i Marta Morros Serret (català i castellà). La traducció al català i castellà ha comptat amb l'ajut de la Fundació Translation House Looren
Gestió de l'exposició i préstecs: Carme Aixalà i Fàbregas, Jesús Luzón i Taller Rossellbadia, SL	Revisió lingüística dels poemes: Víctor Sunyol (català) i Gemma Rovira (castellà)
Disseny de l'exposició: Anna Alcubierre, espai e	Assegurances: XL Insurance Company SE
Disseny gràfic i maquetació: todojunto.net	Assistència tècnica: Pol Donés (Fragment Serveis Culturals, SL)
<u>Producció i muntatge:</u>	Comunicació i premsa: Marian Ballestar, Enric Puga (Fragment Serveis Culturals, SL)
Fusteria: Fusteria-Ebenisteria García	Activitats i visites: Gemma Bonet (Alea Serveis Culturals, SCP), Fragment Serveis Culturals, SL
Il·luminació i electricitat: Llum - Box Electricitat i Il·luminació, SL	Activitats pedagògiques: Gemma Bonet (Alea Serveis Culturals, SCP),
Vidres: Vidres Berni, SL	Atenció al públic i reserves: Judith Navarrete (Fragment Serveis Culturals, SL)
Metall: Nexoacer, SL	Administració: Carles Huguet
Pintura: Pinta-Croma, SL	Seguretat: Grupo Control (ICUB – Reial Monestir de Santa Maria de Pedralbes)
Manipulació d'obres d'art: Petit Indie	Fotografia: Morayma Becher i John Stevens
Producció gràfica de l'exposició: Laboratoris Color EGM	
Producció gràfica del full de sala i l'opuscle: C. Casacuberta, impressor	

REIAL : MONESTIR
DE : SANTA : MARIA
DE : PEDRALBES

Ajuntament
de Barcelona